

VỀ ĐẸP NGƯỜI PHỤ NỮ VIỆT NAM QUA CA KHÚC CÁCH MẠNG

H.Hà

Trong lịch sử đấu tranh dựng nước và giữ nước của dân tộc, hình ảnh đẹp đẽ, rực rỡ của người phụ nữ Việt Nam là biểu tượng của niềm tin, tình yêu và sự thủy chung, là tượng đài vô song, vĩnh cửu trong lòng mỗi người dân đất Việt.

O thế kỷ XX, phụ nữ Việt Nam có những đóng góp lớn lao cho hai cuộc kháng chiến vệ quốc vĩ đại của dân tộc. Cùng với các loại hình nghệ thuật khác, âm nhạc cũng giữ một vai trò quan trọng trong việc tôn vinh những giá trị, phẩm chất cao đẹp của người phụ nữ Việt Nam.

Trong ca khúc viết về người phụ nữ, mỗi nhạc sĩ đều có những tìm tòi, sáng tạo riêng để xây dựng hình tượng âm nhạc sao cho phù hợp với nội dung cần phản ánh. Tuy mỗi ca khúc khai thác một khía cạnh, nhưng tất cả đều chung một mục đích là làm nổi bật lên phẩm chất cao quý của người phụ nữ

Việt Nam trong thời đại mới: anh hùng, bất khuất, trung hậu, đảm đang. Nhìn chung, có thể nhận thấy các nhạc sĩ đã xây dựng được hình tượng người phụ nữ ở hai mảng chủ yếu: trong chiến đấu, lao động sản xuất và người mẹ, người vợ, người yêu nơi hậu phương.

Ca khúc viết về người phụ nữ trong chiến đấu và lao động được khắc họa một cách chân thực, xúc động. Trong số hàng vạn tên tuổi đã hy sinh cho đất nước, Võ Thị Sáu được xem như tấm gương điển hình cho tinh thần dũng cảm, sự hy sinh bất khuất, gan dạ phi thường của người phụ nữ Việt Nam. Với lòng kính trọng về tấm gương hy sinh cao đẹp đó, bằng cảm xúc chân thành và sự rung động sâu sắc, nhạc sĩ Nguyễn Đức Toàn đã hoàn thiện ca khúc Biết ơn Võ Thị Sáu vào năm 1958. Ông đã chọn hình ảnh hoa lê ki ma để khắc họa chân dung người chiến sĩ cách mạng. Hình ảnh đó toát lên cái thần thái vừa gần gũi, thanh tao vừa ung dung, tự tin, hiên ngang bất khuất của người nữ anh hùng.

Người phụ nữ trong chiến đấu được khắc họa vào ca khúc không phải lúc nào cũng là người thật, việc thật, bởi trong chiến tranh có nhiều tấm gương anh hùng đã xả thân vì đất nước mà chúng ta không được biết mặt, biết tên. Họ là những Người mẹ miền Nam, tay không thắng giặc (Thuận Yến). Người mẹ ấy chỉ mong một cuộc sống yên lành, bình dị: "giao lúa trồng khoai, ngày qua ngày gặt hái nuôi con, nhưng chẳng được

ăn, thù giặc Mỹ, bát cơm ăn còn thấm máu đào, cả miền Nam lòng đau dạ xót". Trước sự áp bức, kìm kẹp, mẹ đã "không thể ngồi yên, nhìn quân thù tàn phá quê hương, mẹ đã đứng lên giành lấy chính quyền, vũ khí mang theo là khối căm hờn, với tình yêu quê hương đất nước". Và với ý chí kiên cường, lòng căm thù giặc sâu sắc, tinh thần quật khởi, người mẹ miền Nam chỉ có tay không đã chiến thắng kẻ thù. Gương người phụ nữ anh dũng chiến đấu còn bắt gặp ở ca khúc Người con gái sông La (Doãn Nho). Người nữ dân quân đang ngày đêm bám sát trận địa để "đếm hàng loạt bom rơi, mặc cho bom nổ bên tai, em vẫn đứng giữa trời", để khơi thông cho những tuyến đường giao thông huyết mạch. Có thể nói đây là một ca khúc thành công trong việc khắc họa về hình tượng của người phụ nữ Việt Nam.

Những âm hưởng của chất liệu ví dặm Nghệ Tĩnh, đường nét giai điệu mượt mà đã làm nổi bật lên vẻ đẹp tâm hồn và hình dáng của "người con gái sông La, đôi mắt trong tựa ngọc, đôi giọt nước sông La, trong như trời quê ta", nhưng rất đỗi gan dạ, kiên cường. Người con gái đó chính là biểu tượng sức

sống mãnh liệt, tinh thần bất khuất, lòng quả cảm cho sự trường tồn vĩnh cửu và tương lai rạng ngời của đất nước.

Trong ca khúc Cô gái Sài Gòn đi tải đạn, nhạc sĩ Lưu Nhất Vũ đã khắc họa chân dung những cô gái thanh niên xung phong vừa vui tươi hồn nhiên, vừa gần gũi, bình dị. Mở đầu bài hát là nét giai điệu sinh động, rộn ràng tươi vui mang âm hưởng của điệu thức 5 âm trong âm nhạc dân gian, miêu tả được khung cảnh thiên nhiên thơ mộng: "chim kêu ven rừng suối gọi, hoa mai vàng chen lá nguyệt trang". Cùng với đó là hình ảnh của người con gái Sài Gòn đi tải đạn, một công việc hết sức nặng nề, vất vả khó nhọc đối với những cô gái mảnh mai: "ta lên đường nặng trĩu hai vai" và mặc dù "sương đêm ướt đầm nón vải", chị em vẫn "lên đường theo giải phóng quân". Thiên nhiên và con người hòa quyện để từ đó toát lên sự hồn nhiên, yêu đời và tinh thần lạc quan không sợ gian khổ, khó khăn. Trên suốt chặng đường vận chuyển, dù "đường dài sức nặng càng tăng", nhưng chị em vẫn hồn nhiên, yêu đời, vẫn coi quả pháo như đứa trẻ, để suốt đêm dài bế trên vai. Dù bom rơi, dù bao bom nổ, chị em vẫn có một niềm tin bất diệt vào "chiến thắng đang chờ ta".

Trong khí thế sục sôi của cách mạng, hàng triệu phụ nữ Việt Nam đã hòa mình vào công cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc. Từ Bắc chí Nam, từ miền xuôi lên miền ngược, từ đồng bằng đến miền núi, đâu đâu cũng rộ lên phong trào đánh Mỹ cứu nước. Trong giai đoạn này, mảng đề tài phản ánh về cuộc sống chiến đấu của người phụ nữ Tây Nguyên còn khá mới mẻ trong ca khúc Việt Nam. Cô gái vót chông (Hoàng Hiệp) là một trong số các bài hát tiêu biểu về đề tài này. Với âm hưởng của âm nhạc dân gian Tây Nguyên, nhạc sĩ đã khắc họa một hình tượng âm nhạc vui tươi, rộn rã, miêu tả các cô gái Tây Nguyên với tâm hồn lạc quan, yêu đời và tinh thần sục sôi,

cháy bỏng ngọn lửa nhiệt tình cách mạng: “như bao cô gái ở trên non, cô gái sông Ba đầu búi tóc thon, tay vót chông miệng hát không nghỉ”, hay sự tự tin, yêu đời: “ai nhanh tay vót bằng tay em, chim hót không hay bằng tiếng hát em”. Hình tượng âm nhạc và lời ca đã tạo cho người nghe cảm nhận được thêm hình ảnh về tương lai của đất nước hòa bình trong không gian bừng sáng: “mai đây giặc chạy rồi, tre làng ta làm nhà, làm chòi cao”.

Trong kháng chiến chống Mỹ, hưởng ứng phong trào thanh niên ba sẵn sàng, phụ nữ ba đảm đang, ngoài việc tham gia trực tiếp chiến đấu, phụ nữ còn đảm đương những công việc lao động nặng nhọc nơi hậu phương. Đường cày đảm đang (An Chung) là ca khúc tiêu biểu và khá thành công trong mảng đề tài này. Bằng những cảm nhận tinh tế, nhạc sĩ đã khắc họa hình ảnh người con gái của vùng đồng bằng châu thổ Bắc Bộ dung dị, hồn nhiên, chất phác nhưng ẩn chứa trong đó là vẻ đẹp của một tâm hồn cao quý, nồng ấm tình người. Để âm nhạc phù hợp với việc miêu tả người phụ nữ, nhạc sĩ đã khai thác âm hưởng và âm hình tiết tấu của làn điệu chèo, kết hợp với các âm luyện láy,... tạo nên tính chất âm nhạc vừa vui tươi, rộn ràng, vừa sinh động, nhẹ nhàng, tha thiết. Bên cạnh những ca khúc ngợi ca người phụ nữ trong chiến đấu, nhiều tác phẩm còn miêu tả về người mẹ, người vợ, người yêu nơi hậu phương, làm hoàn thiện và rạng rỡ hơn hình ảnh người phụ nữ Việt Nam.

Đó là hình ảnh những bà mẹ tuy không trực tiếp cầm súng chiến đấu nhưng cũng bám sát trận địa để thức thâu đêm vá áo cho những người chiến sĩ. Với tính chất âm nhạc nhẹ nhàng tha thiết, ca khúc *Tấm áo chiến sĩ mẹ vá năm xưa* (Nguyễn Văn Tý) đã toát lên hình ảnh một tấm áo từng theo người chiến sĩ trên khắp các nẻo đường chiến trận. Tấm áo ấy là một vật vô giá, được người chiến sĩ nâng niu,

trân trọng “bấy lâu nay con thường vẫn mặc”. Tấm áo chứa chất bao tình cảm thân thương về người mẹ, đó là sợi dây nối tình cảm người mẹ với người chiến sĩ ngày một gần bó keo sơn. Hình ảnh của các mẹ thức thâu đêm vá áo chân thực và gây xúc động mạnh đến mức “chúng con ra đi đã mấy chiến trường” vẫn “mang theo cả tình thương của mẹ”. Tình thương ấy đã tiếp thêm sức mạnh, nâng bước chân những chiến sĩ trên đường ra mặt trận, tình thương yêu ấy đã trở nên thấm thiết để sẻ chia trong những lúc khó khăn và chung vui trong niềm hy vọng vào ngày mai tươi sáng của đất nước: “mọi gian lao mẹ con ta san sẻ, nhắm chân trời rạng rỡ ánh dương”.

Trong đời sống người phụ nữ, ngoài tình mẫu tử, ta còn thấy một tình cảm cao đẹp, tự nhiên và đáng trân trọng, đó là tình yêu đôi lứa. Trong hoàn cảnh đất nước có chiến tranh, tình yêu của người phụ nữ càng thêm thấm thiết và cao đẹp lạ thường.

Đề tài về tình yêu đôi lứa trong các ca khúc cách mạng Việt Nam chiếm số lượng khá phong phú, có thể kể ra một số tác phẩm tiêu biểu: Tình em (Huy Du - Ngọc Sơn), Sợi nhớ sợi thương (Phan Huỳnh Điểu - Thúy Bắc), Trường Sơn Đông, Trường Sơn Tây (Hoàng Hiệp - Phạm Tiến Duật) ...

Một trong những ca khúc viết về đề tài này đã để lại dấu ấn tốt đẹp trong người nghe và trở thành bài ca đi cùng năm tháng, đó là Tình em (Huy Du). Vào đầu bài hát, hình tượng âm nhạc kết hợp với lời ca bằng lối so sánh ví von đã toát lên hình ảnh về một mối tình lãng mạn, xúc động, tràn đầy tình thần lạc quan: “khi chiếc lá xa cành, lá không còn màu xanh, mà sao em xa anh, đời vẫn xanh rồi rọi”. Nét giai điệu uyển chuyển, trữ tình, mềm mại kết hợp với lời ca trong sáng như lối kể chuyện, đồng thời cũng như một câu hỏi; tiếp đó là câu trả lời mộc mạc nhưng triết lý: “có gì đâu em ơi, tình yêu là sự

sống”. Cái triết lý tưởng như đơn giản ấy lại hàm chứa một niềm lạc quan, tin tưởng “nên nắng hừng trong lòng, nhịp đời căng máu nóng”. Tình yêu ấy càng đậm thắm hơn, nồng cháy hơn “anh đi xa càng xa, tình em như cỏ hoa, lưu luyến và thiết tha”, để rồi dù anh có đi bao tháng ngày, thì em vẫn như sông dài.

Một ca khúc khác cũng rất xúc động, chân thực khi nói về tình yêu, nhưng không phải của riêng cá nhân ai, của một con người cụ thể nào. Sợi nhớ sợi thương miêu tả về cảnh của Trường Sơn, nơi cuộc chiến đấu ác liệt đang xảy ra cùng với thời tiết khắc nghiệt của nắng lửa, mưa rừng “Trường Sơn Đông, Trường Sơn Tây, bên nắng đốt, bên mưa quây”. Chính trong hoàn cảnh đó đã nảy sinh một tình yêu mãnh liệt. Tình yêu ấy khát khao và nồng cháy đến mức “em dang tay, em xòe tay chẳng thể nào mà xua tan mây, chẳng thể nào mà che anh được”. Tình yêu ngày càng cháy bỏng hơn như được rút ra từ “sợi nhớ, sợi thương” của chính tấm lòng mình để “nghiêng sườn Đông mà che mưa anh, nghiêng sườn Tây xòe bóng mát”. Cuối cùng tình yêu đã được dồn nén để rồi “rợp trời thương ấy mấy màu xanh suốt, mà em nghiêng hết ấy mấy về bên anh”.

Qua các ca khúc viết về người phụ nữ, ta thấy mỗi nhạc sĩ đều có những bút pháp sáng tác, ngôn ngữ âm nhạc riêng, nhưng đều hướng tới mục đích duy nhất đó là tô đẹp thêm cho phẩm chất cao quý của người phụ nữ Việt Nam. Bằng nhiều phương pháp diễn đạt trong nội dung lời ca, kết hợp với sự sáng tạo trong việc vận dụng các chất liệu âm nhạc khác nhau, đặc biệt là âm hưởng của âm nhạc dân gian các vùng quê, các dân tộc, các nhạc sĩ đã tạo dựng nên sự phong phú đa dạng về hình tượng người phụ nữ Việt Nam trong ca khúc cách mạng.